

**Національна академія наук України
Інститут регіональних досліджень**

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ
НОВИХ ФОРМ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА**

Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва / заг. ред.: Н. А. Мікула / Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2010. – 150 с.

Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва містять пропозиції щодо виявлення транскордонних кластерів та кластерних ініціатив; формалізації прикордонної торгівлі з урахуванням досвіду її організації суміжними країнами; розвитку транскордонного партнерства та європейських угруповань територіального співробітництва.

Рекомендуються фахівцям центральних органів влади та суб'єктів транскордонного співробітництва - територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, науковцям і викладачам, всім, хто цікавиться проблемами розвитку транскордонних регіонів.

Колектив авторів: Мікула Н.А., Толкованов В.В., Демченко В.В., Тимечко І.Р., Матвеев Є.Е., Жук О.П., Федоришин О.З., Цибульська Ю.О., Цісінська О.Б., Гусева М.О.

Рецензенти: доктор економічних наук І.З. Сторонянська
доктор економічних наук В.В. Боршевський

Рекомендації публікуються за сприяння: Програми Ради Європи "Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні" та Програми Німецького товариства технічного співробітництва (GTZ) в Україні "Сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні"

Видавець: Інститут регіональних досліджень НАН України
Адреса: 79026 Україна, м. Львів, вул. Козельницька, 4

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України (Протокол № 10 від 23 грудня 2010 р.)

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010

ВСТУП

Сучасна регіональна політика ЄС щодо розвитку транскордонних регіонів зумовила пошук нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення ефективності співпраці задля нівелювання наявності кордонів і досягнення повномасштабного інтегрованого простору. У переважній більшості країн-членів ЄС вже прийшли до єврорегіональної форми транскордонного співробітництва як уніфікованої структури, що координує співпрацю та, у багатьох випадках, виконує роль організаційно- фінансового центру реалізації транскордонних проектів. Проте цього виявилось недостатньо з огляду на розвиток міжнародної конкуренції і підвищення ролі регіонів у самостійному вирішенні власних проблем, без очікування вказівок центру. Так, почали функціонувати «європейські у групування територіального співробітництва», «транскордонні партнерства», «транскордонні кластери» і «транскордонні промислові зони», «транскордонні інноваційні проекти», «клондайкінг», «транскордонні регіони знань» тощо. Вони функціонують не лише на європейських кордонах, а й на американському континенті і стають тими «полюсами росту» в периферійних прикордонних регіонах, які впевнено конкурують із центральними, столичними регіонами і метрополіями. Не можна стверджувати, що всі перераховані форми є однозначно високо ефективні, проте позитив їх діяльності у вирішенні конкретних завдань, які ставляться регіональною політикою сусідніх держав і їх у групувань, є вагомим чинником підвищення рівня життєвого розвитку віддалених від центру територій.

Не дивлячись на те, що в Україні однієї із перших прийнятий закон «Про транскордонне співробітництво», і періодично приймаються Державні програми розвитку транскордонного співробітництва, реалізація завдань і використання можливостей ТКС вимагає пошуку нових підходів і організаційних форм

Відповідно до ст.5 Закону України «Про транскордонне співробітництво» транскордонне співробітництво може здійснюватися:

- в межах створеного *єврорегіону*;
- шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;
- шляхом встановлення та розвитку *взаємовигідних контактів* між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Суб'єкти транскордонного співробітництва України відповідно до законодавства можуть обирати *інші форми* транскордонного співробітництва¹.

---

¹ Закон України «Про транскордонне співробітництво»

Комплекс науково обґрунтованих рекомендацій щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва передбачає формування відповідного середовища, зокрема правового, для розвитку нових форм транскордонного співробітництва: транскордонні кластери, європейські угруповання територіального співробітництва, транскордонне партнерство та прикордонні торговельні комплекси в умовах формалізації прикордонної торгівлі.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Для того, щоб з'ясувати умови використання тих чи інших форм транскордонного співробітництва і визначити завдання регіональної політики ТКС щодо їх функціонування та розвитку., уточнимо основні поняття теорії транскордонного співробітництва, а саме: прикордонного та транскордонного регіонів, а також транскордонного простору. Це пов'язано з тим, що термінологічний апарат теорії транскордонного співробітництва ще є досить новим і неоднозначно трактується різними науковцями і спеціалістами - управлінцями.

При виокремленні регіонів з позицій адміністративного та економічного управління прикордонний регіон визначається як територія, що охоплює одну або декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави та безпосередньо прилягає до державного кордону². Прикордонний регіон - це внутрішня територія держави, на якій реалізується її регіональна політика.

Транскордонне співробітництво здійснюється на суміжних територіях принаймні двох сусідніх держав. В цьому випадку мається на увазі транскордонний регіон - певна територія, що охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав.

Наявність кордону є тим чинником, що визначає транскордонний регіон серед сукупності територіальних утворень. Не може бути транскордонного регіону на не суміжних територіях. Хоча, транскордонний регіон може охоплювати суміжні території декількох країн, як наприклад, Волинська область України, Брестська область Білорусі, Люблінське воєводство Польщі чи Закарпатська область України, область Саболч-Сатмар-Берег Угорщини та край Кошіце Словаччини.

Транскордонний регіон можна виокремити і на третьому рівні після державного - тобто на рівні району (наприклад, для випадку українсько-польського кордону - це рівень район-повіт).

Таке виокремлення завжди є цільове. Транскордонний регіон є об'єктом регіональної політики транскордонного співробітництва і його слід розглядати як *єдине ціле специфічне територіальне, поліструктурне утворення*.

Як будь-який регіон, транскордонний регіон має визначену територію, населення, систему розселення, має економічну, екологічну, технологічну, політичну, культурну підсистему, формується, функціонує та розвивається. Основна специфіка функціонування транскордонного регіону полягає у тому, що для забезпечення його цілісності як територіальної системи необхідна координація діяльності окремих прикордонних територій, яка

---

² Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Монографія - Львів: ІРД НАН України, 2004. - 395 с.

буде повною мірою підзвітний Комісії щодо раціонального управління фінансовими ресурсами, включених в грантову угоду.

Як бенефіціар, відповідно до умов угоди з Європейською комісією в рамках EURES, Член EURES має встановити відповідні адміністративні та фінансові процедури для управління коштами і гарантувати, що управління цими коштами здійснюватиметься відповідно до інтересів і правил ЄС. Члени EURES можуть керувати грантами, виділеними на конкретні транскордонні партнерства, самі, або передати відповідальність за повсякденне управління цим бюджетом одній з організацій, що бере участь в партнерській програмі, або третій стороні.

Остаточні рахунки транскордонного партнерства EURES повинні бути сертифіковані зовнішнім аудитом, що здійснюється незалежним органом або експертом, офіційно уповноваженим проводити ревізію рахунків. Якщо член EURES підлягає державному аудиту, остаточні рахунки транскордонного партнерства EURES можуть бути завірені компетентним державним закладом ревізії.

Існують конкретні правила фінансування EURES, які охоплюють:

1. Витрати на персонал консультантів EURES. Партнерство може співфінансувати зарплати консультантів EURES за певних умов і до певної межі.

2. Управління бюджетом та обліком витрат. EURES може співфінансувати управління бюджетом та витрати на бухгалтерський облік, пов'язані з EURES грантами, за певних умов і до певної межі.

3. Фінансова підтримка для організації наради Координаційного комітету. Транскордонне партнерство EURES може також отримувати фінансову підтримку для організації засідання Координаційного комітету. Це стосується дорожніх витрат та добових для членів Координаційного комітету. Однак гонорари / заробітні плати на організацію чи проведення нарад Президента і членів Координаційного комітету не підлягають відшкодуванню.

4. Придбання обладнання. За певних умов, зокрема, якщо обладнання ще не було в наявності у партнерства, може фінансуватись придбання обладнання - робочих станцій, столів, шаф, стільців, рекламних матеріалів і т.д.

5. Витрати на транскордонну координацію. Кошти надаються з метою підтримки Координатора для виконання його завдань. Загальна координаційна виплата складається з: окладу, дорожніх витрат та добових, а також покриває витрати на обладнання, навчальні заходи.

Незалежно від стадії розвитку транскордонного партнерства EURES, будь-яка діяльність повинна відбуватись за участю декількох партнерських організацій з більш ніж однієї країни, з тим щоб продемонструвати комплексний і узгоджений підхід.

ЗМІСТ

Вступ	3
Загальні положення	5
1. Виявлення транскордонних ініціатив та формування транскордонних кластерів	9
Сутність кластерного розвитку та транскордонні кластери	11
Пропозиції щодо формування нормативно-правового забезпечення розвитку транскордонних кластерів	23
Методологічні підходи щодо виявлення транскордонних кластерів та кластерних ініціатив, формування та підтримки їх	27
Методологічні підходи формування та підтримки транскордонних кластерів та кластерних ініціатив	34
Методика щодо виявлення проблемних питань правового та практичного характеру щодо ідентифікації транскордонних кластерних ініціатив та кластерів	41
Методика виявлення основних проблем правового та практичного характеру	43
2. Нові організаційні форми транскордонного співробітництва - ЄУТС, ОЕС	48
Європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС)	48
Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС)	52
3. Транскордонне партнерство - форма взаємодії між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва	53
4. Пропозиції щодо формалізації прикордонної торгівлі з урахуванням досвіду її організації суміжними країнами	61
Підготовчий етап	61
Формування плану дій щодо організації прикордонної торгівлі та їх реалізація	61
Запровадження постійного моніторингу прикордонної торгівлі	63
Формування нормативно-правового забезпечення розвитку прикордонної торгівлі	63
Інфраструктура забезпечення організації прикордонної торгівлі	67

Додатки	71
Додаток А Транскордонні регіони України	71
Додаток Б Список таблиць, дані яких необхідні для виявлення кластерних ініціатив та кластерів у прикордонних областях України і відповідних суміжних областях сусідніх держав	72
Додаток В Світовий досвід функціонування транскордонних кластерів	75
Додаток Д Розвиток транскордонних кластерів в Україні.....	86
Додаток Е Методологічна схема дослідження транскордонного регіону	90
Додаток Ж Мотиваційний аналіз діяльності суб'єктів прикордонної торгівлі.....	107
Додаток К Світовий досвід організації прикордонної торгівлі	115
Додаток Л Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про виїзну ярмаркову торгівлю в прикордонних регіонах України та Республіки Білорусь товарами національного виробництва	125
Додаток М Концептуальні підходи до дослідження кон'юнктури транскордонного ринку	128
Додаток Н Методичні підходи до оцінки прикордонної торгівлі в Російській Федерації	135
Додаток П Проект Прикордонний торговий комплекс "Прикордонний - Суйфеньхе"	137
Додаток Р Приклади транскордонних партнерств в Європі	139

**Рекомендації щодо впровадження нових форм
транскордонного співробітництва / Кол. авторів за ред. д.е.н.,
проф. Мікули Н.А. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. -
Львів, 2010. - 150 с.**

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010.

Підп. до друку 27.12.2010. Формат 64x100/16 . Папір оф. № 1 Гарн. літ Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 7,39. Наклад 100. Зам. _____

Оригінал-макет виготовлено в Інституті регіональних досліджень НАН України
79026 Львів, вул. Козельницька, 4.

Видруковано в ПП "Арал"
79026 Львів, вул. Козельницька, 4